

Тому, для стимулювання подальшого розвитку лізингових компаній необхідно зменшити податок на прибутки для банків (не більше 10% за лізингові операції), ввести диференціювання ставки лізингової маржі залежно від предоплати. Такі зміни ефективно сприятимуть подальшій діяльності та збільшуватимуть частку лізингових операцій в загальній структурі.

Джерела та література:

1. Гордієнко Т. Формування фінансової структури лізингової компанії / Гордієнко Т. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vknteu/2009_3/8.pdf
2. Баєва О. Стратегія розвитку лізингової компанії / Баєва О. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2011_2/PROBLEMS_MICRO_AND_MACROECONOMICS/016.pdf
3. Перетятко Л. А. Антикризове управління лізинговими компаніями в сучасних умовах / Перетятко Л. А. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/22_15/298_Per.pdf
4. Лісовська Н. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні / Лісовська Н. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tovary/2010_1/4.pdf
5. Пеньківська К. С. / Перспективи розвитку лізингу транспортних засобів / Пеньківська К. С., Чепурно О. А. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/08pksltr.pdf
6. Кулиняк І. Я. Аналіз динаміки розвитку ринку лізингових послуг / Кулиняк І. Я., Стрілецька О. В. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/21_12/204_Kul.pdf
7. Овсак О. П. Фінансова стабілізація лізингової компанії як основа її антикризового розвитку / Овсак О. П. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2010_26/Ovsak.pdf

Дементьєв С.Ю.

УДК 338.3.003.13:[631.15:635.1/7](477.75)

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ОВОЧІВ В АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ АР КРИМ

Анотація. Ефективність виробництва є ключовим поняттям в економічній теорії та практиці. Залежно від її розміру формується стратегія та оперативна діяльність підприємств. В той самий час сама ефективність складається з щоденних результатів діяльності. В статті проаналізовано особливості та ефективність виробництва овочів в підприємствах з виробництва овочів у відкритому та захищеному ґрунті. На основі проведеного аналізу розроблені шляхи підвищення ефективності для обох типів вирощування овочів.

Ключові слова: ефективність, підвищення, овочівництво, відкритий, захищений ґрунт.

Аннотация. Эффективность производства является ключевым понятием в экономической теории и практике. В зависимости от ее величины формируется стратегия и оперативная деятельность предприятий. В то же время сама эффективность состоит из ежедневных результатов деятельности. В статье проанализированы особенности и эффективность производства овощей в предприятиях по производству овощей в открытом и защищенном грунте. На основе проведенного анализа разработаны пути повышения эффективности выращивания овощей.

Ключевые слова: эффективность, повышение, овощеводство, открытый, защищенный грунт.

Summary. Production Horticulture is an indispensable element of power, providing essential health vitamins and microelements. Unfortunately, the past two decades vegetable producers are experiencing significant economic difficulties, which affects the reduction in the number and range of products. One of the primary ways to stabilize and improve the situation is to increase the efficiency and profitability of production and marketing activities of enterprise.

Production efficiency is a key concept in economic theory and practice. Depending on its size formed strategy and operations of enterprises, and the resulting income is a source of further development and modernization of production. At the same time the efficiency and size of future revenues generated from the daily performance.

In order to provide the population with fresh produce year-round production of vegetables is carried out both in the open field, and in winter greenhouses. Despite the similarity of the products, each type has a number of peculiarities and requires separate consideration. The paper analyzes the characteristics and efficiency of vegetable production in factories open and protected ground. Based on the analysis developed ways to improve the cultivation of vegetables.

Keywords: efficiency, increase production, vegetable growing, open ground, protected ground.

Постановка проблеми. Ефективність виробництва є важливим показником для прийняття управлінських рішень щодо напрямів розвитку підприємства. Саме тому керівництво завжди потребує актуальної, достовірної та оперативної інформації з результатів діяльності. Виробництво овочів у відкритому та захищеному ґрунті має певні особливості, що мають бути враховані в процесі розрахунку ефективності. Виходячи з цього, виникає необхідність сучасної оцінки ефективності виробництва овочів в різних способах вирощування та розробці шляхів щодо її вдосконалення.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми підвищення ефективності вирощування овочів присвячено достатньо велика кількість наукових праць вітчизняних та закордонних вчених: Плугатарьової Т.І., Макарець Л.І., Макарець М.Н., Андрусяк Н.О, Поліщука О.О та інших . Проте вирощування овочів суттєво

різняється від конкретних умов господарювання, оскільки більшість культур чутливі не лише до вологості ґрунту, а й до температури та світла. Виходячи з цього, для підвищення ефективності вирощування овочів в підприємствах окремого регіону потрібно враховувати особливості природно-кліматичних умов та вивчати праці місцевих вчених.

Постановка завдання. Визначення сучасного стану ефективності виробництва овочів в підприємствах АР Крим та розробка напрямів його покращення.

Результати досліджень. Ефективність виробництва є надзвичайно важливим та інформативним показником діяльності підприємства. Відображуючи співвідношення між прибутком та видатками на його отримання, показник ефективності характеризує сукупний результат функціонування підприємства та дозволяє порівнювати його з іншими часовими періодами та суб'єктами.

Показники ефективності продукції використовуються не лише для аналізу сучасного та минулого стану виробництва, а й для прийняття управлінських рішень щодо його оптимізації. Саме тому якісна та всебічна оцінка ефективності виробництва овочів є надзвичайно актуальною та необхідною. Підвищення ефективності виробництва овочів окремих підприємствах стане рушійною силою у розвитку овочівництва АР Крим.

Традиційно в вітчизняній науці склався підхід до визначення ефективності сільськогосподарського виробництва за допомогою показників продуктивності (урожайності), що об'єднує продуктивність землі, праці та виробничих фондів, а також узагальнюючого показника - рівня рентабельності.

Таблиця 1. Ефективність виробництва овочів у відкритому ґрунті в ТОВ «Осавіахім» Сімферопольського району АР Крим за 2009-2012 рр.

Рік	Площа, га	Валовий збір, ц	Урожайність, ц/га	Собівартість, тис.грн	Чистий прибуток, тис.грн	Рівень рентабельності, %
2009	6	2235	372,5	185	234	126,49
2010	11	2710	246,4	389	324,4	83,39
2011	14	1809	129,2	397	193	48,61
2012	13	1568	120,6	423	252	59,57

* Розраховано автором на основі статистичної звітності підприємства

Аналіз даних таблиці свідчить, що загальний показник ефективності (рівень рентабельності) вирощування овочів у ТОВ «Осавіахім» Сімферопольського району АР Крим з 2009 по 2012 рік значно зменшився (в 2,12 рази або на 66,92%). Даний факт став наслідком падіння врожайності овочів на 67,62%, а також зростанням собівартості на 128,65%. Варто відзначити показник рентабельності 2011 року зі значенням лише 48,61%, що склалося в результаті масового виробництва овочів в АР Крим та різкого падіння цін реалізації. Тим не менше, важливо те, що керівництво підприємства не скорочує взагалі площі, зайняті під вирощуванням овочів, що свідчить про важливість та перспективність галузі.

Вирощування овочів у захищеному ґрунті має свої особливості та досить суттєво відрізняється від вирощування овочів в полі. По-перше, вирощування овочів проводиться у регульованому середовищі, де штучно змінюється освітлення, температура, газовий склад повітря, елементи живлення росли та навіть субстрат, в якому ростуть рослини. Така можливість дозволяє отримувати декілька врожаїв на протязі року, інтенсифікує виробництво, проте є надзвичайно витратною та залежною від ціни на енергоносії. По-друге, асортимент овочів, що вирощується у захищеному ґрунті дуже вузький, а обсяги виробництва наразі незначні. Традиційними культурами для вирощування у теплицях є томат, огірок, перець та баклажан. Такі овочі беззаперечно користуються великим попитом, проте не здатні задовольнити потреби населення в свіжих овочах. Виходячи з цього, овочівництво відкритого та захищеного ґрунту повинні існувати в тісному зв'язку та вирішувати одне спільне завдання – забезпечення населення свіжими якісними овочами цілий рік згідно з науково встановлених норм їх споживання. По-третє, вирощування овочів у захищеному ґрунті потребує значних витрат живої праці, адже догляд за рослинами, збирання врожаю та інші технологічні операції не можуть бути механізованими. Як наслідок цього, в структурі собівартості значна частка витрат приходиться на оплату праці тепличниць.

В усі часи вважалося, що надзвичайно інтенсивне вирощування овочів у захищеному ґрунті є й більш ефективним та прибутковим, ніж у відкритому. Проте удорожчання енергоносіїв, а особливо газу (з 2009 по 2012 роки ціна збільшилась у два рази з 225 до 450\$ за 100м³) зробило вирощування овочів в теплицях вкрай дорогим, а ціна на тепличні овочі суттєво не зросла через зростання імпорту турецьких та польських овочів. Така ситуація в галузі позначилась на ефективності виробництва овочів захищеного ґрунту (табл. 2).

Таблиця 2. Ефективність виробництва овочів у закритому ґрунті в СТОВ «Радянська Україна» Сімферопольського району АР Крим за 2009-2012 рр.*

Рік	Площа, м ²	Валовий збір, ц	Урожайність, кг/м ²	Собівартість, тис.грн	Чистий прибуток, тис.грн	Рівень рентабельності, %
2009	83500	14897	17,84	15523,4	9929,8	63,97
2010	68500	21180	30,92	18469,5	12395,9	67,12
2011	65800	25752	39,14	17587,3	12953,6	73,65
2012	65800	23412	35,58	15900,4	12355,4	77,70

* Розраховано автором на основі статистичної звітності підприємства

З даних таблиці видно, що з 2009 року проходить поступове зменшення площі вирощування овочів (на 21,2% відносно 2012 року), що досить позитивно сказалося на рентабельності: з 2009 по 2012 рр. показник зріс на 13,73%. Звичайно, дане зростання не обумовлено лише скороченням площі, хоча відомо, що найбільш оптимальним розміром площі теплиці є 6 га. На показник рентабельності суттєво вплинуло також збільшення врожайності овочів. Якщо в 2009 році даний показник складав 17,84 кг/м², то в 2012 – 35,58 кг/м², що на 99,4% вище. Розглядаючи вплив вартісних показників на результат вирощування овочів, спостерігається незвична для сучасних умов господарювання тенденція до зниження собівартості. В 2012 р. порівняно з 2010 р. зниження повної собівартості виробництва овочів склало 2,57 млн. грн. (13,9%). Найбільш реалістичною причиною цього можна вважати скорочення площі вирощування овочів, а також модернізацію виробництва. На фоні зниження собівартості вирощування овочів чистий прибуток підприємства у 2012 р. майже не зазнав змін (0,3% відносно 2010 р. та 24% відносно 2009 р.). Таке співвідношення прибутку до витрат на його отримання забезпечило СТОВ «Радянська Україна» рентабельність в межах від 63,97% (у 2009 році) до 77,7% (у 2012 р.).

Виробництво овочів у захищеному ґрунті в деякій мірі не залежить від погодних умов, проте дуже чутливе до зміни ціни на газ та електроенергію. Для підвищення ефективності тепличного вирощування овочів необхідно планувати надходження свіжої продукції в період, коли ціна на свіжі овочі найвища – з кінця листопада і до квітня. Саме в цей час виробники відкритого ґрунту, а також дрібні господарства населення, що вирощують овочів під плівкою та у парниках, не здатні забезпечити попит населення. Лише потужні підприємства з сучасними теплицями можуть виростити свіжі овочі саме в цей час і отримати високий прибуток.

Іншим напрямом підвищення ефективності виробництва овочів у захищеному ґрунті є впровадження енергозберігаючих технологій. Так, наприклад, застосування системи зашторювання здатна знизити вживання газу для опалення до 10%, а в літній час зберегти рослини від надмірних температур та прямих сонячних променів. Також позитивний ефект приносять заміна газових котлів та модернізація системи опалення теплиць. Якщо в структурі витрат саме витрати на газ є основними, то політика підприємства повинна бути спрямованою на вирішення саме цієї проблеми. Звісно, що в ідеальному варіанті розвитку подій, тепличні господарства повинні забезпечуватися державною підтримкою (як мінімум, пільгова ціна на газ).

Як свідчить досвід реалізації тепличної продукції, найбільшу ефективність отримують ті господарства, що орієнтують свою діяльність на експорт. Беззаперечно, задоволення потреб місцевих споживачів є більш пріоритетним напрямом, проте перспективи розвитку повинні враховувати й жителів північних регіонів, до того ж не лише нашої країни. В усі часи кримські овочі та фрукти високо цінувалися мешканцями середньої та північної полоси Росії. Формування великих партій овочів та реалізація їх у цих краях може стати платоспроможним та об'ємним ринком збуту кримських овочів за вигідною ціною.

Таким чином, підприємства АР Крим з виробництва овочів мають великі перспективи для ефективного та стабільного розвитку. Цьому сприяє вигідне географічне положення, м'які погодні умови та платоспроможний попит на овочі. Проте без впровадження організаційно-економічних заходів дані переваги не принесуть очікуваного результату. Спільна праця керівництва підприємств з органами влади здатна зробити овочівництво АР Крим потужною галуззю сільського господарства автономії.

Висновки. Проаналізувавши ефективність вирощування овочів в обох типах підприємств, можна сказати, що рівень рентабельності у відкритому ґрунті більш схильний до різких коливань, проте демонструє значніші результати. Рівень рентабельності підприємства захищеного ґрунту є більш стабільним, проте не завжди найвищий. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що вирощування овочів у відкритому ґрунті є більш ризикованим, та суттєво залежить не лише від погодних умов, але й від ситуації на ринку овочів. Для підвищення ефективності діяльності підприємств такого типу необхідна комплексна механізація процесу виробництва, впровадження сортів овочів, стійких до засушливих умов та хвороб, спеціалізація на вирощуванні ранніх овочів, а також грамотна політика формування асортименту продукції на наступний період та маркетингові заходи з її просування та реалізації.

Джерела та література:

1. Макарець Л. И. Экономика производства сельскохозяйственной продукции: Учебное пособие / Л. И. Макарець, М. Н. Макарець. – СПб. : Издательство «Лань», 2002. – 224 с.
2. Андрусяк Н. О. Економічна ефективність виробництва овочів відкритого ґрунту в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області / Н. О. Андрусяк // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – №2 – С. 169–173.
3. Поліщук О. О. Аналіз ефективності підприємств овочевої галузі / О. О. Поліщук // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2011. – № 76. – С. 56–61.

4. Мабиала Ж. Экономическая эффективность интенсификации производства овощей в профильных предприятиях Симферопольского района АРК / Ж. Мабиала // Наукові праці Південного філіалу «Кримський агротехнологічний університет» Національного аграрного університету. – 2008. – №114. – С. 72–83.
5. Караман М. М. Экономика предприятия : Учебное пособие / Под общ. ред. д.э.н., профессора М. М. Карамана и к.э.н., доцента П. Н. Майданевича. – Житомир, ЖГТУ, 2007. – 384 с.

Карташевская И.Ф.

УДК338.24 (477.75):338.48

ТРУДОВЫЕ РЕСУРСЫ ТУРИЗМА АВТОНОМНОЙ РЕСПУБЛИКИ КРЫМ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО И ДЕМОГРАФИЧЕСКОГО КРИЗИСА

***Аннотация.** Рассмотрены состояние и тенденции кадровой политики в сфере туризма Украины, нормативно-правовая база, регулирующая эти вопросы. Определена научная новизна исследуемой темы, которая заключается в том, что вопросы кадровой политики в туризме еще не стали объектом исследования, несмотря на то, что именно на государственном уровне определяется и формируется нормативно-правовая база, от которой зависит работа персонала на предприятиях индустрии туризма. Проблемы рассмотрены на примере подготовки массовых профессий АР Крым, где во всех сферах туристского комплекса работает 52% трудоспособного населения, однако работа персонала носит сезонный характер. За годы существования независимого украинского государства не было разработано ни одной целевой программы, связанной с кадровым обеспечением отрасли.*

***Ключевые слова:** туризм, трудовые ресурсы туризма, кадровая политика в сфере туризма.*

***Анотація.** Розглянуто стан і тенденції кадрової політики у сфері туризму України, нормативно-правова база, що регулює ці питання. Визначено наукова новизна досліджуваної теми, яка полягає в тому, що питання кадрової політики в туризмі ще не стали об'єктом дослідження, незважаючи на те, що саме на державному рівні визначається і формується нормативно-правова база, від якої залежить робота персоналу на підприємствах індустрії туризму. Проблеми розглянуті на прикладі підготовки масових професій АР Крим, де у всіх сферах туристського комплексу працює 52% працездатного населення, однак робота персоналу носить сезонний характер. За роки існування незалежної української держави не було розроблено жодної цільової програми, пов'язаної з кадровим забезпеченням галузі.*

***Ключові слова:** туризм, трудові ресурси туризму, кадрова політика в сфері туризму.*

***Summary.** Activation of redistribution of resources among economic sectors. Absence of targeted financing of science and scientific projects in tourism. Low level of professional preparation of the state administration's employees.*

Author offers approaches that allow adapting SICTA, developed by the WTO, to Ukraine. Results of the research show that the share of tourism in the overall volume of the services provided is twice as thought. Except that, results that are calculated by the method provided are comparable to those in neighboring and competing countries. In 2012 new forms of reporting are presented by the State Statistical Service of Ukraine. New form of collecting primary data will help improve statistical reporting in tourism and make another step toward European integration.

***Keywords:** statistics of tourism, international classification of types of touristic activity (SICTA)*

Постановка проблемы. Актуальность исследуемой темы связан с тем, что экономический и демографический кризис затронул все сферы нашего общества. Согласно расчетам СОПС АН Украины в Автономной Республике Крым в 2005 году насчитывалось 1295,8 тыс. человек трудовых ресурсов, в том числе трудоспособного населения в трудоспособном возрасте 1219,0 тыс. человек. Число трудовых ресурсов, фактически занятых во всех сферах экономической деятельности составляет 791,5 тыс. человек. Согласно пессимистическому прогнозу, эта цифра к 2015 году сократится до 653,7 тыс. человек, по оптимистическому – до 779,1 тыс. человек [1, стр. 162].

По мнению международных экспертов, туризм оказывает значительное влияние на экономику, поддерживая стабильность платежного баланса и стимулируя рост валового внутреннего продукта (ВВП). По данным Всемирного совета по туризму и путешествиям (WTTC), индустрия туризма Украины в 2009 году обеспечила рабочими местами 232,2 тыс. человек, ВВП в размере 15,7 млрд. гривен. Более того, WTTC на следующие десять лет прогнозирует рост ВВП, связанного с индустрией туризма Украины, на 6,9% и рост занятости в этом секторе экономики на 2%, при этом в странах Центральной и западной Европы эти показатели составляют только 5,2% и 0,5% соответственно [2].

Анализ последних исследований и публикаций показывает, что над проблемными вопросами, связанными с управлением персонала в туристской, курортно-рекреационной сфере Украины, работают многие ученые: В.А. Квартальнов [3,4], Ю.Н. Борисова, Н.И. Гаранин, Ю.В. Забаев, А.И. Сеселкин [5]. В последние годы опубликован ряд работ, среди авторов: Е.А. Подсолонко [6], В.С. Пазенок [7], А.В. Подольчак, П.П. Чуваткин [8], Н.В. Страчкова [9], И.П. Трегулова [10], О.Д. Король [11], Н.Е. Кудля [12], О.Е. Кузьмин [13], В.К. Федорченко [14]. Исследования связаны с проблемами работы с персоналом предприятий индустрии туризма, набором, подготовкой кадров, организацией, оплатой и технологией их труда. Вопросы кадровой политики в туризме не стали объектом исследования, несмотря на то, что именно на государственном уровне определяется и формируется нормативно-правовая база, от которой зависит работа персонала на предприятиях индустрии туризма.